

УДК 341.1/.8
Orcid 0000-0002-5748-972X

*Волченко Наталія Василівна,
доцент кафедри міжнародних відносин
Сумського національного аграрного університету,
кандидат економічних наук, доцент
e-mail: natavol4enko@gmail.com*

ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РФ

Фундаментальність принципів міжнародного публічного права несе в собі основу сучасної цивілізаційної парадигми. Система міжнародних відносин регулюється принципами міжнародного публічного права, які є істотними рисами кожного з таких видів відносин. Механізм правового регулювання не може існувати без принципів. І. Бахновська зазначає, що принципи права спрямовують та синхронізують його [1, с. 21].

Зрозуміла архітектура міжнародних відносин після Другої світової війни передбачала дотримання визнаних імперативних принципів, які додатково закріплювалися у Декларації про принципи міжнародного права щодо дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. Серед цих принципів визначається неприпустимість використання сили і навіть погрози її використання проти територіальної цілісності та незалежності іншої держави, невтручання у внутрішні справи інших держав, вирішення будь-яких суперечливих моментів виключно мирним шляхом, суверенна рівність держав тощо [2]. В загальних положеннях визначається, що дані принципи є принципами Статуту ООН, а отже всі держави-члени ООН повинні бути свідомі того, що вони є базовими при побудові міжнародних відносин.

Нажаль, поточні процеси, які спровокувала збройна агресія Російської Федерації проти України починаючи з 2014 року і, особливо, з початком повномасштабного вторгнення після 24 лютого 2022 року, доводять

неспроможність світової спільноти відреагувати адекватно у разі порушення даних принципів. Відсутність наднаціональних інститутів реального впливу та, за потреби, примусу, недосконалість норм міжнародного публічного права (зокрема у структурі через відсутність елементу санкції) унеможлиблює зупинення агресії іншими методами, окрім як нанесення військової поразки. О. Задорожній [3] чітко визначає, що дії РФ свідчать не просто про нехтування принципами міжнародного публічного права, а і про їх грубе порушення.

Асоціація правників України констатувала, що вже у лютому 2022 р. (діями до 24 лютого) РФ порушила всі загальновизнані норми міжнародного публічного права. Зокрема, відбулося фактичне визнання контролю над окупованими територіями шляхом видання Указів Президента РФ про визнання незалежності так званих “ЛНР” та “ДНР”, що поєднувалося з зафіксованими публічними заявами [4].

Вторгнення ж Росії в Україну порушує положення статті 2 Статуту ООН, який вимагає від держав-членів ООН утримуватися від “застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави” [5]. Очевидним є чітка взаємозалежність між порушенням одного принципу, яке одразу призводить до порушень інших принципів, адже їх взаємопов’язаність зазначена ще у самій Декларації.

Не може бути виправданням дій РФ факт намагання співставити дії стосовно тимчасово окупованих регіонів України з принципом самовизначення. Дані аналогії постають нікчемними у самому дефінітивному аналізі даних категорій. Тим більше, що сама РФ не є послідовною у практиці визнання незалежності новостворених державних утворень. При визнанні Південної Осетії та Абхазії з її боку відбувається невизнання незалежності Косово, яке фактично було підтримано більшістю світового співтовариства.

Нехтування і порушення принципів міжнародного публічного права

підсилюється ще і порушеннями основних норм міжнародного гуманітарного права. Сотні тисяч задокументованих воєнних злочинів, злочинів проти людяності, актів геноциду тільки закріплюють статус “держави-злочинця” за Росією. А отже, повинна слідувати адекватна відповідь світового співтовариства.

Основною проблемою постає потреба розв’язання так і не вирішеного, але такого, що давно постало на часі питання реформування Ради Безпеки ООН. У відповідності до сучасних норм міжнародного публічного права держави не мають повноважень запобігти військовому вторгненню Росії, оскільки Росія має право вето в Раді Безпеки ООН. Механізм регулювання міжнародних відносин, а зокрема, і питання дотримання миру та безпеки у світі, не можуть залежати від рішення країни, що зруйнувала підвалини сучасного механізму регулювання міжнародних відносин.

Другим питанням залишається проблема того, що ані Україна, ані РФ не є підписантами Римського статуту. При цьому Україна погодилася бути суб’єктом правових висновків Міжнародного кримінального суду, що дає йому змогу розглядати дії, вчинені на території України ще з 2013 року, окрім злочину агресії. Він не може бути предметом розслідування через невідповідність поточного статусу України.

Вихід РФ з Ради Європи і фактичне нехтування рішень Європейського суду з прав людини ще до цього рішення, що супроводжувалося численними порушеннями прав людини РФ також свідчить про невизнання основних принципів міжнародного публічного права, зокрема, неповаги до прав людини та основних свобод включаючи свободу совісті, релігії та переконань, які закріплені Заключним актом Наради з безпеки та співробітництва в Європі у 1975 році [6].

Висновки щодо порушення принципів міжнародного публічного права дають змогу говорити про виникнення зобов’язань *erga omnes*, а отже беззаперечної відповідальності Росії перед всім світовим співтовариством

за дії вчинені нею по відношенню до України.

Список використаних джерел:

1. Бахновська І. П. Риси принципів права: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія “Право”. 2013. Том. 1. № 23. С. 18-22. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/6554> (дата звернення: 10.01.2023)
2. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations: Adopted at the 1883rd plenary meeting, 24 Oct. 1970. // United Nations Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?ln=en> (date of request: January 16th, 2023)
3. Задорожній О. В. Порухення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права: монографія. Київ: К.І.С., 2015. 712 с.
4. Сенаторова О. Як РФ встигла порушити майже всі норми міжнародного права за одну ніч? // Рада комітету АПУ з міжнародного права. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8973/> (дата звернення: 10.01.2023)
5. Charter of the United Nations. Signed at San Francisco, 1945. Entered into force Oct. 24, 1945 // United Nations – Treaty Series. 1945. URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (date of request: January 6th, 2023)
6. Final act. Conference on Security and Co-operation in Europe. Helsinki, 1st August, 1975 URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> (date of request: January 6th, 2023)